

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
БАЛАЛАРДЫ ЕРТЕ ДАМУЫ ИНСТИТУТЫ**

**ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙЛАР МЕН ТАБИҒИ АПАТТАР КЕЗІНДЕ МЕКТЕП
ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА
ҚАУІПСІЗ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ НЕГІЗДЕРІН ҮЙРЕТУ БОЙЫНША
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДЫҢ ПЕДАГОГТЕРІНЕ АРНАЛҒАН
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ
ДЛЯ ПЕДАГОГОВ ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ
ПО ОБУЧЕНИЮ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА
ОСНОВАМ БЕЗОПАСНОГО ПОВЕДЕНИЯ
ПРИ СТИХИЙНЫХ БЕДСТВИЯХ И ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЯХ**

**Астана
2022**

*Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
«Балаларды ерте дамыту институты» базасында әзірленген*

Төтенше жағдайлар мен табиғи апаттар кезінде мектеп жасына дейінгі балаларға қауіпсіз мінез-құлық негіздерін үйрету бойынша мектепке дейінгі ұйымдардың педагогтеріне арналған әдістемелік ұсынымдар – Астана, 2022. – 32 бет.

Пікір жазғандар:

С.Н.Жиенбаева п.ғ.д., профессор;

Б.К.Кусмамбетова меңгеруші;

Г.О.Сатенова әдіскер.

Әдістемелік ұсынымдарда мектеп жасына дейінгі балаларды төтенше жағдайлар кезінде қауіпсіз мінез-құлық дағдыларына тәрбиелеу бойынша материал ұсынылған.

Аталған әдістемелік ұсынымдар мектепке дейінгі ұйымдардың педагогтеріне арналған.

Әдістемелік ұсынымдар «Балаларды ерте дамыту институтының» Ғылыми-әдістемелік кеңесінде қаралып, ұсынылған (2022 жылғы 22 қазандағы № 10 хаттама).

ТҮСІНДІРМЕ ЖАЗБА

Әлемде ешбір адам техногендік және табиғи апаттардан сақтандырылмаған. Бүгінгі күні өмірдің өзі ересектерге ғана емес, сондай-ақ мектеп жасына дейінгі балаларға қауіпсіз мінез-құлық негіздерін үйрету қажет екенін дәлелдеді. Әлеуметтік, табиғи және экологиялық қолайсыз жағдайларда баланың қоршаған әлемді тануға деген қызығушылығы ол үшін қауіпті болуы мүмкін.

Сондықтан баланы өзінің және айналасындағылардың қауіпсіздігіне саналы, жауапты қарауға үйрету, төтенше жағдайларда жылдам әрекет етуге дайындау қажет.

Қауіпсіздік – балаға қауіпсіз жағдайлар туралы білімді меңгергіп қана қоймай, оны әртүрлі төтенше жағдайлар кезінде өзін дұрыс ұстай білуге үйрету. Демек, бұл ата-аналар мен мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады.

Негізгі міндет – балалардың санасында көшеде, жолдарда, қоғамдық көлікте, табиғатта және өрт болған кезде және тағы басқа жағдайларда қауіпсіз мінез-құлық ережелеріне қарсылықсыз бағыну, яғни оларды орындау қажет деген ой қалыптастыру.

Мектепке дейінгі жас баланың жеке тәжірибесін қалыптастырудың маңызды кезеңі болып табылады, дәл осы кезеңде қауіпсіз мінез-құлық тәжірибесі қалыптаса бастайды, сондықтан балаларды қоршаған ортада қауіпсіз өмір сүруге дайындау жүзеге асырылуы керек.

Табиғи апаттар мен төтенше жағдайлар кезінде мектеп жасына дейінгі балаларға қауіпсіз мінез-құлық негіздерін үйрету баланың қауіпті жағдайларда саналы мінез-құлық қалыптастыру бойынша мақсатқа бағытталған кешенді жұмысты көздейді. Қазіргі кезде өмір қауіпсіздігі мәселесі бүкіл әлемде талқыланады және шешуді қажет ететін маңызды мәселелердің бірі болып саналады. Әрбір адам, ересек те, бала да кез келген сәтте төтенше жағдайға, қауіпке тап болуы мүмкін. Техногендік және экологиялық апаттар, террористік актілер, әскери шиеленістер, қылмыстың өсуі, әлеуметтік және экономикалық тұрақсыздық әсіресе балаларға қатты әсер етеді.

Әдістемелік ұсынымдардың мақсаты: табиғи апаттар мен төтенше жағдайлар кезінде мектеп жасына дейінгі балаларға қауіпсіз мінез-құлық негіздерін үйрету бойынша мектепке дейінгі ұйымдардың педагогтеріне әдістемелік көмек көрсету болып табылады.

ТАБИҒИ АПАТТАР КЕЗІНДЕ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ӘРЕКЕТ ЕТУГЕ ҮЙРЕТУ

Табиғи апаттар мен төтенше жағдайлар кезінде мектеп жасына дейінгі балаларға қауіпсіз мінез-құлық негіздерін үйрету бойынша жұмысты негізгі қағидалар мен ережелерді ескере отырып жүргізу ұсынылады.

Төтенше жағдайлар мен табиғи апаттар кезінде мектеп жасына дейінгі балаларға қауіпсіз мінез-құлық негіздерін үйрету қағидалары:

– табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайларда мектеп жасына дейінгі балалардың қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын қалыптастырудың маңыздылығын көздейтін өзектілік қағидасы;

– мектеп жасына дейінгі балаларды табиғи апаттардың пайда болуы туралы қарапайым түсініктермен таныстыруға мүмкіндік беретін ғылыми және қол жетімділік қағидасы;

– адам табиғаттың, оның заңдарына бағынатын бөлігі екенін түсінуге мүмкіндік беретін тұтастық пен табиғилық қағидасы;

– қауіпсіз мінез-құлықтың дағдыларын қалыптастыруды көздейтін үздіксіздік қағидасы;

– ойын әрекеті түрінде қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру міндеттерін шешуді көздейтін кешенді және кіріктіру қағидасы;

– балаларда төтенше жағдайларда өмір мен денсаулықты сақтауға әкелетін дұрыс, жағымды мінез-құлықты қалыптастыруға ықпал ететін болжам қағидасы;

– мектеп жасына дейінгі балаларда көрнекі-бейнелі ойлаудың басым болуына байланысты әртүрлі көрнекі құралдарды әзірлеуді көздейтін көрнекілік қағидасы;

– өз күшін, өзіне деген сенімділікті, өз мүмкіндіктерін сезінуге ықпал ететін эмоционалды әсер ету қағидасы;

– тәрбиеленушілерде өзінің және басқа адамдардың өмірінің құндылығын түсінуді, өзгелерді қорғау, өзін-өзі қорғау және өзара көмек дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік беретін ізгілік қағидасы;

– өзін міндетті түрде құтқаратындығына сенімділікті дамытуға мүмкіндік беретін психологиялық жайлылықты сақтау қағидасы;

– салт-дәстүрлерді, әдет-ғұрыптарды, менталитетті және өмір сүру жағдайларын ескере отырып, мектеп жасына дейінгі балаларға жергілікті төтенше жағдайларда қауіпсіз мінез-құлық ережелерін үйрету қажеттілігін көздейтін өңірлік компоненттерді ескеру қағидасы.

Табиғи апаттар мен төтенше жағдайлар кезінде мектеп жасына дейінгі балаларға қауіпсіз мінез-құлық негіздерін үйрету ережелері:

– мектеп жасына дейінгі балаларға мінез-құлық нормалары мен ережелерін үйретумен шектелмеу;

- балаларды байқағыштыққа, бағдарлауға және төтенше жағдайларда жылдам әрекет етуге үйрету;
- жұмысты үш бағытта жүзеге асыру: мектепке дейінгі ұйым – бала – ата-ана.

ҚАУІПСІЗ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ НЕГІЗДЕРІН ҮЙРЕТУДІҢ НЕГІЗГІ ӘДІСТЕРІ МЕН ҚҰРАЛДАРЫ

Ғылыми әдебиеттерде қауіпсіздік ұғымының көптеген әртүрлі анықтамалары қолданылады. С. И. Ожеговтың сөздігінде «қауіпсіздік» термині «қауіптен қорғанатын, қауіп төніп тұрмаған жағдай ретінде түсіндіріледі, яғни «қауіпсіздік» ұғымы тек қана қауіптің әлеуетті құрбандарымен тікелей байланысты.

Педагогикада қауіпсіздікті «жеке тұлғаның, қоғамның, ұйымның, кәсіпорынның өмірлік маңызды мүдделерін әлеуетті және шынайы төніп тұрған қауіп-қатерлерден қорғалуының жай-күйі немесе мұндай қауіп-қатерлердің болмауы» деп түсіну қабылданған.

Мектепке дейінгі ұйым жағдайында балаларда қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру режимдік сәттер мен ұйымдастырылған іс-әрекетте іске асырылады.

Тәрбиешілер күні бойы жас тобының күн тәртібіне сәйкес балалар іс-әрекетінің әр түрлерін жүзеге асырады, мұнда қауіпсіз мінез-құлық негіздері бойынша теориялық түсініктер мен практикалық дағдыларды қалыптастыру үшін тақырыпқа және қойылған міндетке байланысты әрбір режимдік сәтті қолдануға болады:

- бақылау;
- балалармен әңгімелесу;
- серуен;
- шынықтыру шаралары;
- еңбек әрекеті;
- шығармашылық әрекет;
- дидактикалық, қимылды және сюжетті-рөлдік ойындар;
- балалар көркем әдебиетін оқу;
- иллюстрациялар қарау;
- бейнесюжеттер қарау;
- эксперимент жүргізу;
- ата-аналармен жұмыс.

Мектеп жасына дейінгі балалардың қауіпсіз мінез-құлқының негіздері бойынша міндеттерді толық меңгеруі және оларды бекіту үшін тәрбиешілер циклограмманың мынадай бөлімдерінде: «Серуен», «Балалардың дербес іс-әрекетінде (баяу қимылды ойындар, үстел ойындары, бейнелеу әрекеті, кітаптар қарау және басқалар) ұзақтығы ұйымдастыру нысанына байланысты жұмыс түрлерін жоспарлайды. Сюжетті-рөлдік ойындарды ұзақ уақыт өткізуге болады. Бұл балалардың қызығушылықтарының деңгейіне байланысты.

Балабақшада серуен балалардың әртүрлі белсенді іс-әрекеттері дамиды етіп ұйымдастырылуы қажет: танымдық, физикалық, көркем. Серуен кезінде тәрбиешілер тірі және өлі табиғатты бақылауды ұйымдастырады, балалар табиғи материалдардан: құмнан, тастардан, бұтақтардан құрастырумен айналысады. Серуен мазмұны аулада, экологиялық алаңда эксперимент жүргізуге, жасанды түрде модельденген ағындағы судың көтерілуін және жердің кейбір бөлігін су басуын, құмсалғыштағы көшкінді және т. б. балалардың байқауына мүмкіндік беретіндей болуы тиіс.

Ұсынылған оқыту нысандары мен тәсілдері келесі оқыту құралдары арқылы іске асырылады:

- плакаттар;
- иллюстрациялар;
- әртүрлі жағдаяттарды бейнелейтін сюжетті суреттер;
- қиылған суреттер;
- мозаикалар;
- үстел үсті ойындары, дидактикалық ойындар;
- жеке жұмысқа арналған карточкалар;
- милиционер, дәрігер, өрт сөндірушінің костюмдері;
  - мультфильмдер;
- арнайы қызмет атқаратын ойыншық көліктер (автобустар, жүк, жеңіл, өрт сөндіру, жедел жәрдем көліктері және басқалар);
- көлік құралдары: (самокат, скутер, скейтборд, велосипед);
- көше мен жолды бейнелейтін үстел үсті макеті;
  - жол белгілері;
- дәрі қобдишасы;
- құтқару қызметтерінің телефондары жазылған карточкалар (101, 102, 103);
- телефон;
- қимылды ойындардың картотекасы;
- тақырып бойынша көркем әдебиет таңдау;
- ата-аналарға арналған кеңестер топтамасы.

Қауіпсіз мінез-құлық негіздерін үйретудегі ойындар мен ойын жаттығулары

Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделінде көрсетілгендей (ҚРҰ 2021 жылғы 15 наурыздағы №137 қаулысы) ойын балалардың жетекші іс-әрекеті және оларды дамытудың негізгі құралы болып табылады, сондықтан мектеп жасына дейінгі балаларды қауіпсіз мінез-құлық негіздеріне үйрету міндеттерін іске асыруды ойын арқылы өткізу ұсынылады.

Ойын жаттығулары ойын-сауықты біріктіретін мектеп жасына дейінгі баланың іс-әрекетінің ерекше әдісі. Ойын арқылы бала әлемді таниды, ересек өмірге дайындалады. Сонымен қатар, ойын баланың шығармашылық дамуының, ойында алған дағдыларын шынайы өмірде қолдана білу қабілетін дамытудың негізі болып табылады. Ойындар көбінесе балалардың белгілі бір әлеуметтік рөлдерді, шынайы өмірден кез-келген әрекеттерді орындауын

білдіреді. Ойын ұсынылған ережелерді қабылдауға негізделген, осылайша ол баланы өмірдің белгілі бір ережелерін сақтауға бағыттайды. Ойын сипаттамаларына байланысты мәжбүрлеу әдістерін қолданбай баланың біліктері мен дағдыларын қалыптастырудың және қабілеттерін дамытудың ең тиімді тәсілі ретінде қолдану қажет.

Мектепке дейінгі жаста баланың ойын әрекеті барысында заттар арасындағы айырмашылықтарды табу, заттарды жалпы белгілері бойынша біріктіру, олардың орналасуын бағдарлау, заттар мен құбылыстар арасындағы себеп-салдарлық және логикалық байланыстарды орнату қабілеті дамиды.

Мысалы, «Қауіпті қоржын» дидактикалық ойынында бірнеше міндеттер шешіледі, олардың бірі: табиғи апаттарға дайындық пен өмір сүру деңгейі арасында өзара байланыс орнату, «Ойыншыққа дейін еңбектеу» ойынында қашықтықты қабылдауға үйрету, осы арқылы іс-әрекеттің нәтижесі жақын және алыс кеңістікке де байланысты екенін көрсету міндеттері қойылады; кеңістіктегі қозғалыс бағытына назар аудару және осы бағытты өз бетінше таңдауға үйрету. Жоғарыда айтылғандардан табиғи апаттар кезінде балаларға қауіпсіз мінез-құлық ережелерін үйретуде ойын қандай рөл атқаратыны анық көрінеді.

БАЛАЛАРДЫ КӨШЕДЕГІ ҚАУІПСІЗ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫНА БАУЛУ

Балалар – жол қозғалысына қатысушылардың ең әлсіз категориясы.

Оларды ықтимал қауіп-қатерлерден қорғау – ата-аналар мен тәрбиешілердің міндеті. Сондықтан Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасына (бұдан әрі - Бағдарлама) сәйкес балаларды көшедегі қауіпсіз мінез-құлық дағдыларына баулу кіші жас бастап көзделген.

Бағдарлама мазмұны мынадай міндеттерді шешуді көздейді:

- топта, серуенде және табиғатта қауіпсіз мінез-құлық ережелерін сақтау;
- өз өмірінің қауіпсіздігінің қарапайым дағдыларын, қоршаған әлемдегі, табиғаттағы мінез-құлық ережелерін меңгерту.

Жол қауіпсіздігі тақырыбы бойынша мәселелерді режимдік сәттер арқылы ойын түрінде зерделеу ұсынылады. Мысалы, мектеп жасына дейінгі балаларды қоршаған ортамен таныстыру кезінде жол ортасын зерделеуге болады. Қоғамдық орындарда жағымды мінез-құлық дағдыларына баулу тәрбиеленушілерге көшеде, жолдарда және көлікте қауіпсіз әрекет ету ережелерін үйретуді қарастырады. Сөйлеуді дамыту сөздерді, пікірлерді, соның ішінде жол қауіпсіздігі және басқа тақырыптар бойынша зерделеу мәселелерін қамтиды.

Бағдарламаға «қауіпті» және «қауіпсіз» терминдерінің мазмұнын ашатын міндеттер енгізілген. Балаларға жол қозғалысының қауіпсіздігі негіздерін үйрету бойынша тәрбиелеу-білім беру жұмысының басты мақсаты оларда

көшедегі қауіпсіз мінез-құлықтың қалыпты, жағымды әдеттеріне баулуға қажетті біліктер мен дағдыларды қалыптастыру болып табылады.

Тәрбиелеу-білім беру процесін балалар көлік пен жаяу жүргіншілердің қозғалысын, жол белгілерін, бағдаршамдарды, жаяу жүргіншілер өткелдерін бақылайтын мақсатты серуендер кезінде жол кеңістігін тікелей қабылдау арқылы, жол тақырыбы бойынша арнайы дамытушы және үйретуші ұйымдастырылған іс-әрекеттер процесінде жүзеге асыру ұсынылады.

Баланың ненің дұрыс немесе бұрыс екенін түсінуі, өзінің және өзгелердің қылықтарына саналы қарауы сияқты дағдылары мен әдеттерін дамыту маңызды. Сондай-ақ, мектеп жасына дейінгі балаларда өздерінің реніштерімен, талап-тілектерін тежей білу әдеттерін (мысалы, қауіпті кезде жүгірмеу және т.б.) қалыптастырудың маңызы зор.

Мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеуде педагог сендіру, үлгі, жаттығу, ынталандыру сияқты әдістерді қолдануы қажет. Бұл жастағы балаларды сендіру оңай болып келеді. Оларға балабақша аумағынан тысқары шығып кетуге болмайтынын, көшеге тек қана ересектермен шығуға болатынын және міндетті түрде ересектің қолынан ұстауы тиіс екендігін түсіндіру қажет.

Балаларды үнемі: жол қозғалысы тақырыбы бойынша қауіпті және қауіпсіз жол қозғалысы жағдаяттарын талдауда, ойындар, серуендер, суреті бар альбомдардағы тапсырмаларды орындауда, штрихтар жүргізуде, құрастыруды, жапсыруды орындауда, сөйлеуді дамыту бойынша ұйымдастырылған іс-әрекеттерде жол қозғалысына қатысты сөздерді қолдануда тәрбиелеп отыру ұсынылады. Балалар өздері барлығын көруі, естуі, ұстап көруі және тануға ұмтылысын іске асыруға тиісті жұмыста дәстүрлі түрде қолданылатын көрнекілік ұстанымының маңызы ерекше.

Топтардағы заттық - кеңістіктік дамытушы ортаның мазмұны:

Кіші топ (2 жастағы балалар): көлік құралдары ойыншықтарының жиынтығы, көлік құралдары бейнеленген иллюстрациялар, қызыл және жасыл түсті дөңгелектер, жаяу жүргіншілер бағдаршамының макеті, «Көлік» сюжетті-рөлдік ойынға арналған атрибуттар (түрлі-түсті рөлдер, әртүрлі машиналар, төс белгілер, көлік түрлері бейнеленген желеткелер), дидактикалық ойындар «Машина құрастыру» (4 бөліктен), «Бағдаршам».

Ортаңғы топта (3 жастағы балалар): «Жолаушылар қандай көлікпен жол жүреді», «Ұқсас суретті табу» көлік түрлерін топтастыруға арналған ойындар үшін суреттерді, жаяу жол мен жолдың жүретін бөлігі көрсетілген көшенің қарапайым макетін, көлік бағдаршамының макетін қосу ұсынылады.

Ересек топ (4 жастағы балалар): ауыстыру белгілері бар бағдаршам макетін, «Өз түсіңді тап», «Бағдаршам құрастыр» дидактикалық ойындарын, жаяу жүргіншілер жолы көрсетілген көше макетін қосуға болады.

Мектепалды топ/мектепалды сыныпта (5 жастағы балалар): алмалы-салмалы заттары бар көше қиылысының макетін, «Жаяу жүргіншілер өткелі», «Жер асты жаяу өткелі», «Автобус тоқтайтын орын», «Балалар», «Жаяу жүргіншілердің жүруіне тыйым салынады», «Велосипедпен жүруге тыйым

салынады», «Велосипед жолы», «Басты жол», «Орын бер», «Аурухана», «Телефон», «Тамактану пункті» жол белгілерінің жиынтығын, «Белгілер нені білдіреді?», «Қиылыс», «Біздің көше» дидактикалық ойындарын, «қауіпті жағдаяттар» картотекасын қосуға болады.

БАЛАЛАРҒА ӨРТ ҚАУІПСІЗДІГІ ҚАҒИДАЛАРЫН ҮЙРЕТУ

Бала өмірінің қауіпсіздігі мен денсаулығын қорғау – мектепке дейінгі ұйымдардың басты міндеттерінің бірі. Баланы қауіп-қатерден қорғау ғана емес, сондай-ақ қауіпті жағдайлар, сақтық шараларын сақтаудың қажеттілігі туралы түсініктерін қалыптастыру, қауіпсіз мінез-құлық дағдыларына баулу маңызды.

Өртке қарсы талаптарды білу және сақтауды бала кезден бойға сіңірсе адамның мінез-құлқында табиғи дағды қалыптасады.

Мектепке дейінгі жаста баланың өрттің қауіптілігін білуге, өрттен қорғану дағдылары және өрттің алдын алу немесе өрт кезінде бағдарлануға көмектесетін білімді меңгеруге тәрбиелеу үшін қолайлы жағдайлар туындайды.

Балалардың отпен ойнауы өрттің көбеюін туғызып, өрт қауіпсіздігі қағидаларын үйрету қажеттілігін дәлелдейді.

Өрт кезіндегі баланың мінез-құлқына байланысты көптеген оқиғаларды талдау барысында қорқыныштан бала жанып жатқан үйден кетудің немесе көмекке шақырудың орнына оқшауланып тығылып қалатындығын байқатты.

Көбінесе балаларда отқа деген қызығушылық тән болады да, отпен ойнауға тыйым салу әрекеті күтілетін нәтиже бермейді. Сондықтан да отты абайлау дағдыларын үйрету, от пен түтінің қасиеттері туралы білу, төтенше өрт жағдайында өрт қауіпсіздігі қағидаларына үйрету бойынша үнемі, мақсатты түрде жұмыс жүргізу қажет.

Ептілікке және баланың әсеріне арналған дене шынықтыру жаттығуларын қамтитын, ойын түрінде ұйымдастырылған іс-әрекеттің түрлері балалармен жұмыс істеуде маңызды рөл атқарады.

Балаларды әдеби шығармаларды қолдана отырып үйретуде педагог келесідей қағидаларды ескеру қажет:

- балалармен әңгімелесуде қиындық туғызатын жағдайлар туралы қарапайым, қол жетімді тілде сөйлеу;
- шығарманың мазмұнын түсіну үшін бейнелеп айту қажет;
- әдеби шығарманың мазмұны балалардың жасына, олардың жеке ерекшеліктеріне сәйкес келуі тиіс.

Таңдалған материалдар, әдістемелік құралдар өрт қауіпсіздігі туралы толыққанды түсінікті қалыптастырумен қатар, балалармен жұмыстың басқа бағыттарындағы: көшеде, үйде, табиғатта мінез-құлық мәдениетіне тәрбиелеу, дүниетанымын кеңейту (тұрмыстық техника, химия, кәсіпорындағы жұмыс), экологиялық тәрбиенің негізін қалау міндеттерін шешеді.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДЫҢ ТЕРРОРИЗМГЕ ҚАРСЫ ҚОРҒАЛУЫ

Мектепке дейінгі ұйым жағдайында қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру бірнеше бағытта жүзеге асырылады:

Білім беру қауіпсіздігі: мектепке дейінгі ұйымдарда педагогтер қауіпсіз мінез-құлықтың қарапайым негіздерін қалыптастыру бойынша жұмыс жүйесін ұйымдастырды. Бұл жұмыс балалардың әртүрлі әрекет түрлерінде: ойын, шығармашылық, дербес және ересектермен бірге жұмыс барысында жүзеге асырылады. Балаларда қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын қалыптастыруда ата-аналар маңызды рөл атқарады. Педагогтер мен ата-аналардың бірлескен жұмысы нәтижесінде балалар тұрмыста, табиғатта, қала көшелерінде ұқыпты және сақ болуды үйренеді, адам үшін және қоршаған орта үшін қауіпсіз мінез-құлық негіздерін игереді.

Бұл үшін балабақша тәрбиешілері түрлі әдістерді (ақпараттық-танымдық, көрнекі-ақпараттық) пайдаланады, сонымен қатар әлеуметтік желідегі топтарға (WhatsApp, Facebook, Instagram және т.б.) терроризмге қарсы қорғалуды ұйымдастыру бойынша роликтер жібереді.

Техникалық қауіпсіздік: мектепке дейінгі ұйымдар дабыл, күзет қызметі және рұқсатнама пункті жүйесі бойынша күзет фирмасымен шарт жасайды. Бейнебақылау қаланың Ішкі істер департаментінің бақылауында болады. Сонымен қатар, мектепке дейінгі ұйымдардың рұқсатнама пунктінде қақпалар, санитариялық қағидаларға сәйкес терезе желдеткіштеріне, фрамугаларға москит торлары орнатылады, мектепке дейінгі ұйымдарда шұғыл шақыру түймесі орналастырылған болуы тиіс.

Рухани-адамгершілік қауіпсіздігі: мектепке дейінгі ұйымдардың педагогтері тәрбиеленушілердің ата-аналарына жас және жеке ерекшеліктеріне сәйкес келетін ойындар мен дамытушы өнімдерді таңдауда консультациялық көмек көрсетеді.

Келушілерге мектепке дейінгі ұйымның аумағын бақылаусыз аралауға, өздерімен әкелген қандай да бір заттарды тастап кетуге рұқсат етілмейді. Күдікті заттар: иесіз (ұмытылып) қалған, бөгде заттар табылған жағдайда – оларға тиіспей, дереу балабақша әкімшілігіне (әкімшілік полицияға хабарлайды) хабарлау.

Төтенше жағдайлардағы шығатын есіктер ерекше бақылауға алынуы, олар жарамды жағдайда, жабық күйінде ұсталынуы тиіс. Адамдар мен мүліктерді шұғыл эвакуациялау қажет болған жағдайда кілттерді сақтау тәртібін анықтау. Мектепке дейінгі ұйым қызметкерлері балабақша ішінде жүрген бейтаныс адамдарға назар аударып, олардың келу мақсатын сұрау, мүмкіндігінше құжаттарын тексеруге құқығы бар. Балабақша ауласындағы күдікті адамдарға және кез-келген оғаш оқиғаларға қызметкерлер мен балалар назар аударулары тиіс.

Ата-аналардың мектепке дейінгі ұйымға келуі, балаларды топқа ертіп баруы және күту орыны; балаларды үйге жіберу тәртібі, қандай да бір

себептермен атааналардың кешігуі ретке келтірілуі тиіс. Террористік актілердің дайындалу белгілері немесе өткізілу мүмкіндігі байқалған жағдайлар туралы, барлық төтенше оқиғалар туралы дереу құқық қорғау органдарына, аудандардың Ішкі істер департаментінің кезекші бөліміне хабарлау қажет.

БАЛАЛАРҒА ТАБИҒИ АПАТТАР МЕН ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙЛАР КЕЗІНДЕГІ ҚАУІПСІЗ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ НЕГІЗДЕРІН ҮЙРЕТУДІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Мектеп жасына дейінгі балаларды табиғи апаттар мен төтенше жағдайлар кезіндегі қауіпсіз мінез-құлық негіздеріне үйрету кезінде балалардың психологиялық ерекшеліктерін, балалардың әсершілдігін ескеру қажет.

Балалардың назарын өрттің, су тасқынының қорқынышты салдарына ғана аударуға болмайды. Бұл тәсіл баланың психологиясын зақымдап, мазасыздыққа, қорқынышқа, күйзеліске әкелуі мүмкін.

Балалардың қауіпсіздік туралы тиісті ақпаратты қабылдауға және төтенше жағдайлардағы әрекеттерге психологиялық дайындығы зор маңызға ие.

Мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыс жасауда, балалардың жас ерекшелігін, эмоционалды көңіл-күйін, өмірдегі тәжірибесінің аздығын және қиялын ескеру қажет.

Педагог балалардың қоршаған орта туралы білімдерін тереңдете отырып, қауіпсіз-мінез құлық дағдыларын қалыптастырады.

Педагогтердің міндеті балаларды қауіпсіз мінез-құлық нормаларымен таныстыру, балалардың жас және жеке ерекшеліктерін ескере отырып, қажетті дағдыларды қалыптастыру.

Төтенше жағдай туындаған кезде балалардың алған білімдерін, дағдыларын және қауіпсіз мінез-құлықты сақтау дағдыларын дұрыс қолдануы олардың қалыптасқан жағдайды психологиялық тұрғыда тура қабылдауына байланысты болады. Сонымен қатар педагог түрлі әдістер мен тәсілдерді қолдана отырып балаларға қауіпсіз мінез-құлықтың маңыздылығын, туындаған жағдайды дұрыс қабылдаудың психологиялық ерекшеліктерін түсіндіру қажет. Келесідей негізгі талаптар:

- табиғи апаттар жағдайында шамадан тыс эмоционалды қабылдау және мінез-құлық қағидаларын білмеу салдарын көрсету;

- табиғи апаттар мен төтенше жағдайларды дұрыс психологиялық тұрғыда қабылдау, нұсқау бойынша әрекет ету;

- сабырлы болу және қауіпсіз мінез-құлық ережелерін сақтау дағдыларын қалыптастыру;

- төтенше жағдайлар мен табиғи апаттардағы мінез-құлықтың нақты қағидаларын орындауға баланың ішкі ынтасын қалыптастыру;

- қазіргі әлеуметтік ортаның ерекшеліктерін ескеріп, стандартты емес

әдістерді: теледидар, смартфондар, компьютерлік ойындар және т. б. қолдану басшылыққа алынуы тиіс.

Табиғи апаттар мен төтенше жағдайларда баланың қауіпсіз мінез-құлқын қалыптастыру оқыту нысандарының, әдістерінің, құралдарының тиімділігімен айқындалады.

Қауіпсіз мінез-құлықты қалыптастырудың психологиялық тетіктерін іске асыру:

- табиғи апаттар мен төтенше жағдайлар туындағанда балаларға қандай қиындықтар мен қауіптерді күтуге болатынын түсіндіруге;

- табиғи апаттар мен төтенше жағдайларда қауіпсіз мінез-құлықтың қаншалықты маңызды екенін білуге;

- табиғи апаттар тәуекелдерін азайту үшін дербес шешімдер қабылдауда жауапкершілік сезімін қалыптастыруға бағытталған.

ТАБИҒИ АПАТТАР МЕН ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙЛАР ТӘУЕКЕЛДЕРІН АЗАЙТУ БОЙЫНША ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРДІҢ АТА- АНАЛАРЫМЕН ЖҰМЫС

Отбасы – бұл бала үшін ең маңызды әлеуметтену институты, сүйіспеншілікке, қамқорлыққа толы алғашқы әлеуметтік орта, ал ата-аналар балаларға қорғау мен қауіпсіздіктің үлгісі болып табылады.

Сондықтан, отбасы баланың қауіпсіздігін және табиғи апаттар мен төтенше жағдайлар тәуекелдерін азайту мәселелерін насихаттауы тиіс. Бұл міндетті жүзеге асыру үшін ата-аналарды осы тақырып бойынша жүйелі оқытуды ұйымдастыру қажет.

Табиғи апаттар мен төтенше жағдайлар тәуекелдерін азайту үшін ата-аналармен жұмыс істеудің толыққанды жүйесін құру маңызды. Ата-аналармен жұмысты ұйымдастыру кезінде өңірлік және ұлттық ерекшеліктерді ескеру қажет.

Егер ата-аналар белсенділікпен қатысса, балалар арасындағы табиғи апаттар тәуекелдерін азайту бойынша ата-аналарды оқыту нәтижелері тиімдірек болады.

Ата-аналармен жұмысты ұйымдастырудың бастапқы кезеңінде табиғи апаттар мен төтенше жағдайлар туралы хабардар болуы үшін, осы тақырып бойынша пікірлері мен ұсыныстарын анықтау мақсатында сауалнама жүргізіледі. Ата-аналардан ауызша немесе жазбаша сауалнамалар алынып, тестілеуден өткізеді.

Ата-аналардың осы мәселе бойынша хабардарлық деңгейін айқындай отырып, ата-аналармен жұмыста білім беру ұйымының мақсаты мен міндеттерін тұжырымдау, сондай-ақ жұмыстың мазмұнын жоспарлау маңызды.

Жұмыс нысандары:

- жеке;

- ұжымдық;

- көрнекі-ақпараттық.

Жеке жұмыс түрлері:

- жеке әңгімелер;

- тәрбиешілер ата-аналарға табиғи апаттар мен төтенше жағдайлар тәуекелдерін азайту мәселелері бойынша жеке консультациялар өткізеді, басқа педагогтер ата-аналардан туындаған сұрақтарға қарай жеке жұмыс жүргізеді.

Ұжымдық жұмыс түрлері:

- оқыту семинарлары;

- тренингтер;

- конкурстар, сұрақ-жауап кештері, викториналар, Көңілді тапқыштар клубы;

- конференциялар;

- ұжымдық кеңес беру.

Семинарлар

Семинарларды екі айда бір рет өткізу ұсынылады. Семинарлардың тақырыбы оқытылатын модульдерге сәйкес айқындалады. Егер семинарлар дағдыларды пысықтау бойынша ойын жаттығулары, тренингтер, іскерлік ойындар, жағдайларды талдау сияқты интерактивті жұмыс әдістерін қолдана отырып өткізілсе, ата-аналардың белсенділігі едәуір артады.

Тренингтер.

Тренингтік ойын жаттығулары мен тапсырмалары әртүрлі табиғи апаттар мен қауіпті жағдайларды бағалауға, сонымен қатар баламен өзара іс-әрекеттің ең жақсы тәсілдерін айқындауға, қауіпсіз мінез-құлықты үйрету барысында қарым-қатынастың табысты түрлерін таңдауға көмектеседі.

Осылайша, ойын тренингіне қатысатын ата-ана жаңа ақпаратты түсініп қана қоймай, берілген мәселе бойынша баламен қарым-қатынас жасай бастайды.

Конкурстар, сұрақ-жауап кештері, викториналар, Көңілді тапқыштар клубы.

Бұл тәсілдер ата-аналарға төтенше жағдайлардағы қауіпсіз мінез-құлық туралы білімдерін нақтылауға, оларды іс жүзінде қолдануға, жаңа ақпарат білуге, алған білімдерін бір-бірімен бөлісуге, балаларды қауіпсіз мінез-құлыққа үйретудегі кейбір мәселелерді талқылауға мүмкіндік береді.

Конференциялар.

Бұл тәсілдің құндылығы оған тек ата-аналар ғана емес, бүкіл қоғам қатысады. Конференцияларда педагогтер, Төтенше жағдай және құтқару қызметтерінің қызметкерлері, медициналық қызмет өкілдері, педагог-психологтар және т. б. сөз сөйлейді.

Жұмыстың көрнекі-ақпараттық нысандары:

- ақпараттық парақтар-жадынамалар;

- көшпелі-папкілер;

- буклеттер;

- ақпараттар және т. б.

Бұл процеске ата - аналардың қызығушылығы мен белсенді қатысуы сенімді қарым-қатынасты қалыптастыруға, материалды меңгеруге, оны балаларға үйрету үшін тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Мектеп жасына дейінгі баланың сенгіштігі, қарым-қатынастағы ашықтығы және білуге құмарлығы қауіпті жағдайда мінез-құлықты айқындайды және оның ең осал тұстарына ықпал етеді, сондықтан да ересектер үшін бұл мәселе болмаса да, бала үшін мәселе болуы мүмкін, себебі балалар өзінің физиологиялық ерекшеліктеріне сәйкес қауіптің барлық өлшемін өз бетінше анықтай алмайды.

Мектепке дейінгі ұйымдарда педагогтер қауіпсіз мінез-құлықтың қарапайым негіздерін қалыптастыру бойынша жұмысты жүйелі түрде ұйымдастырады. Бұл жұмыс әрекеттің әр түрлерінде: шығармашылық, ойын және дербес әрекетте, ересектермен бірлескен жұмыс барысында жүзеге асады.

Қауіпсіз мінез-құлық ережелерін игеру бойынша жұмыста ақпараттық-коммуникативтік технологияларды қолдану зор мүмкіндіктерді ұсынады. Компьютерлік техниканы қолдану білім беру қызметін түрлендіруге, оны айқын, көрнекті, мазмұнды етуге мүмкіндік береді. Мультимедиялық презентацияларды қолдану балаларға шынайы өмірдің оқиғалары мен құбылыстарын көрсетуге, нәтижесінде қоршаған ортада қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Балаларда қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын қалыптастыруда ата-аналар маңызды рөл атқарады. Педагогтер мен ата-аналардың бірлескен жұмысы нәтижесінде балалар тұрмыста, табиғатта, қала көшелерінде ұқыпты және сақ болуды үйренеді, адам үшін және қоршаған орта үшін қауіпсіз мінез-құлық негіздерін игереді.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделі. ҚР Үкіметінің 2021 жылғы 15 наурыздағы № 137 қаулысы ;
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (ҚР Оқу-ағарту министрлігі 2022 жылғы 3 тамыз №348 бұйрық);
3. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы (ҚР Оқу-ағарту министрлігі 2022 жылғы 14 қазан № 422 бұйрық);
4. Мектепке дейінгі ұйымдардың үлгілік қағидалары (ҚР Оқу-ағарту министрлігі 2022 жылғы 31 тамыз №385 бұйрық);
5. Мектепке дейінгі ұйым жағдайында балалардың қауіпсіз мінез-құлық негіздерін қалыптастыру әдістемелік ұсынымдары, Астана, 2018 г.;
6. Методические рекомендации для педагогов дошкольных организаций по обучению детей дошкольного возраста основам безопасного поведения при стихийных бедствиях и чрезвычайных ситуациях, Астана: ЮНИСЕФ, 2015;
7. Ожегов, С.И. Словарь русского языка [Текст] / С. И. Ожегов - М.: Просвещение, 2009. — 582 с.;
8. Мошкин, В.Н. Безопасность ребенка: Методические рекомендации/ В. Н. Мошкин. — Барнаул: АГИК, 2007. — 128 с.;
9. Алексеенко, В.А. Основы безопасности жизнедеятельности [Текст] / В.А. Алексеенко, И.Ю. Матасова/ Ростов-на-Дону: Феникс, 2008 - 320 с.;
10. Хромцова, Т. Г. Воспитание безопасного поведения в быту детей дошкольного возраста/ М.: Педагогическое общество России, 2005.;
11. Белая, К. Ю. Как обеспечить безопасность дошкольников: книга для воспитателей детского сада и родителей / К. Ю. Белая, В. Н. Зимовина.-М.: Просвещение, 1998;
12. .Обеспечение жизнедеятельности людей в чрезвычайных итуациях: учебное пособие-СПб. : Детство-пресс, 2004.

МАЗМҰНЫ

1	Түсіндірме жазба	2
2	Табиғи апаттар кезінде мектеп жасына дейінгі балаларды әрекет етуге үйрету	4
3	Қауіпсіз мінез-құлық негіздерін үйретудің негізгі әдістері мен құралдары	5
4	Балаларды көшедегі қауіпсіз мінез-құлық дағдыларына баулу	7
5	Балаларға өрт қауіпсіздігі қағидаларын үйрету	9
6	Мектепке дейінгі ұйымдардың терроризмге қарсы қорғалуы	10
7	Балаларға табиғи апаттар мен төтенше жағдайлар кезіндегі қауіпсіз мінез-құлық негіздерін үйретудің психологиялық аспектілері	11
8	Табиғи апаттар мен төтенше жағдайлар тәуекелдерін азайту бойынша тәрбиеленушілердің ата-аналарымен жұмыс	12
9	Қорытынды	15
10	Қолданылған әдебиеттер тізімі	16

*Разработаны на базе Института раннего развития детей
Министерства Просвещения Республики Казахстан*

Методические рекомендации для педагогов дошкольных организаций по обучению детей дошкольного возраста основам безопасного поведения при стихийных бедствиях и чрезвычайных ситуациях – Астана, 2022. – 32 стр.

Рецензенты:

Жиенбаева С.Н., д.п.н., профессор;
Кусмамбетова Б.К., заведующая;
Сатенова Г.О. методист.

Методические рекомендации содержат материал по воспитанию навыков безопасного поведения детей в условиях чрезвычайной ситуации.

Данные Методические рекомендации рекомендованы работникам дошкольных организаций.

Методические рекомендации рассмотрены и рекомендованы Научно-методическим советом Института раннего развития детей МП РК (протокол № 10 от 22 октября 2022 года).

Институт раннего развития детей, 2022 год

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

В современном мире никто не застрахован ни от техногенных катастроф, ни от стихийных бедствий. Сегодня сама жизнь доказала необходимость обучения не только взрослых, но и детей дошкольного возраста основам безопасности жизнедеятельности. Ведь в условиях социального, природного и экологического неблагополучия естественная любознательность ребенка в познании окружающего мира может стать небезопасной для него.

Поэтому необходимо сформировать у ребенка сознательное, самостоятельное и ответственное отношение личной безопасности и безопасности окружающих, воспитывать готовность к эффективным, обоснованным действиям в неадекватных ситуациях.

Безопасность – это не просто сумма усвоенных знаний, а умение правильно себя вести в различных ситуациях. Эти задачи стоят как перед родителями, так и перед педагогами дошкольных организаций.

Основная задача, это вложить в сознание детей мысль о том, что поведение на улице, на дорогах, в общественном транспорте, на природе, при обращении с огнем и т.п. требует неукоснительного повиновения правилам безопасности, то есть – послушания им.

Актуальность данной работы обусловлена тем, что дошкольный возраст является важным этапом в становлении личностного опыта ребенка, именно в этот период начинает складываться и опыт безопасного поведения, следовательно, должна осуществляться подготовка детей к безопасному существованию в окружающей среде.

Обучение детей дошкольного возраста основам безопасного поведения при стихийных бедствиях и чрезвычайных ситуациях предполагает целенаправленную комплексную работу по формированию у ребенка осознанного поведения в опасной ситуации. Проблема безопасности жизнедеятельности признается во всем мире, и считается одной из наиболее важных проблем, требующих решения. Каждый человек, и взрослый, и ребенок в любой момент может оказаться в чрезвычайной ситуации, столкнуться с опасностью. Техногенные и экологические катастрофы, террористические акты, военные конфликты, рост преступности, социальная и экономическая нестабильность особенно остро сказываются на детях.

Целью методических рекомендаций является оказание методической помощи педагогам дошкольных организаций по обучению детей дошкольного возраста основам безопасного поведения при стихийных бедствиях и чрезвычайных ситуациях.

ПРИНЦИПЫ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА ПО СНИЖЕНИЮ РИСКА СТИХИЙНЫХ БЕДСТВИЙ

Работу по обучению детей дошкольного возраста основам безопасного поведения при стихийных бедствиях и чрезвычайных ситуациях рекомендуется вести с учетом основных принципов [6] и правил.

Принципы обучения детей дошкольного возраста основам безопасного поведения при стихийных бедствиях и чрезвычайных ситуациях:

- принцип актуальности, предполагающий значимость формирования навыков безопасного поведения детей дошкольного возраста в чрезвычайных ситуациях природного и техногенного характера;

- принцип научности и доступности, позволяющий ознакомить детей дошкольного возраста с элементарными знаниями о возникновении стихийных бедствий;

- принцип целостности и природосообразности, позволяющий осознать, что человек – часть природы, подчиняющийся ее законам;

- принцип непрерывности, предполагающий формирование устойчивых навыков безопасного поведения;

- принцип комплексности и интегративности, предполагающий решение задач по формированию навыков безопасного поведения в виде игровой деятельности;

- принцип прогностичности, способствующий формированию у детей правильного, адекватного поведения, ведущих к сохранению жизни и здоровья в чрезвычайных ситуациях;

- принцип наглядности и образности, предполагающий создание различных наглядных пособий в связи с преобладанием у детей дошкольного возраста наглядно-образного мышления;

- принцип эмоционального воздействия, формирующий ощущения собственной силы, уверенность в себе, своих возможностях;

- принцип гуманизации, позволяющий формировать у воспитанников понимание ценности собственной жизни и других людей, владение навыками защиты, самозащиты и взаимопомощи;

- принцип соблюдения психологической комфортности, позволяющий развить уверенность в том, что тебя обязательно спасут;

- принцип учета региональных компонентов, предполагающий необходимость обучения дошкольников правилам безопасного поведения в локальных чрезвычайных ситуациях, с учетом традиций, обычаев, менталитета и условий проживания.

Правила обучения детей дошкольного возраста основам безопасного поведения при стихийных бедствиях и чрезвычайных ситуациях:

- не ограничиваться обучением дошкольников только нормам и правилам поведения;

- научить их наблюдательности, умению ориентироваться и быстро реагировать в экстремальных ситуациях;

– осуществлять работу в трех направлениях: дошкольная организация – ребенок – родители.

ОСНОВНЫЕ МЕТОДЫ И СРЕДСТВА ОБУЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОМУ ПОВЕДЕНИЮ

В научной литературе существует огромное количество различных определений понятия безопасность. В словаре С. И. Ожегова термин «безопасность» трактуется как «состояние, при котором не угрожает опасность, есть защита от опасности» [7], то есть понятие «безопасность» связывается напрямую только с потенциальными жертвами опасности.

В педагогике под безопасностью принято понимать «состояние защищенности жизненно-важных интересов личности, общества, организации, предприятия от потенциально и реально существующих угроз, или отсутствие таких угроз» [10, с.19].

Формирование навыков по безопасному поведению детей в условиях дошкольной организации реализуется через режимные моменты и организованную деятельность.

Воспитатели в течение дня осуществляют различные виды детской деятельности согласно режиму дня возрастной группы, где каждый режимный момент можно использовать, в зависимости от темы и поставленной задачи для формирования теоретических представлений и практических навыков по основам безопасного поведения:

- наблюдения;
- общение с детьми;
- прогулки;
- закаливающие процедуры:
- трудовая деятельность;
- творческая деятельность;
- дидактические, подвижные и сюжетно-ролевые игры;
- чтение детской художественной литературы;
- рассматривание иллюстраций;
- просмотр видеосюжетов;
- экспериментирование;
- работа с родителями.

Для полного усвоения и закрепления задач по основам безопасного поведения детей дошкольного возраста, формы работы, виды деятельности планируются воспитателями в таких разделах циклограммы, как: «Прогулка», «Самостоятельная деятельность детей (игры малой подвижности, настольные игры, изодеятельность, рассматривание книг и другие)», длительность которых, зависит от формы организации. Сюжетно-ролевые игры могут проводиться более длительное время. Это зависит от уровня заинтересованности детей.

Прогулка в детском саду организуется так, что в ее процессе развиваются различные виды активности детей: познавательная, физическая, художественная. Во время прогулки воспитатели организуют наблюдения в живой и неживой природе, дети занимаются конструированием из природного материала: песка, камешков, веточек. Содержание прогулки позволяет включить экспериментирование на участке, экологической площадке, наблюдать искусственно смоделированные воспитателем подъем воды в ручейке и затопление некоторой части суши, оползень в песочнице и др. [8].

Представленные формы и приемы обучения реализуются через средства обучения:

- плакаты;
- иллюстрации;
- сюжетные картинки, отображающие различные ситуации;
- разрезные картинки;
- мозаика;
- настольно-печатные, дидактические игры;
- карточки для индивидуальной работы;
- костюмы: милиционера, врача, пожарного;
- мультфильмы;
- игрушечный транспорт специального назначения (автобусы, грузовые, легковые, пожарные машины, скорой медицинской помощи и т. д.);
- транспортные средства: (самокаты, скутеры, скейтборд, велосипеды);
- настольный макет, моделирующий улицы и дороги;
- дорожные знаки;
- аптечка;
- карточки с телефонами служб спасения (101, 112, 103);
- телефон;
- картотека подвижных игр;
- подборка художественной литературы по теме;
- цикл консультаций для родителей.

Игры и игровые упражнения в обучении основам безопасного поведения

Согласно Модели развития дошкольного воспитания и обучения (ППРК от 15 марта 2021 года №137) игра является ведущей деятельностью и основным средством развития детей [1], тем самым реализацию задач по основам безопасного поведения детей дошкольного возраста рекомендуется проводить через игру.

Игра является уникальным методом деятельности дошкольника, сочетающим в себе упражнения и развлечения. Именно через игру ребенок познает мир, готовится к взрослой жизни. Одновременно игра является основой творческого развития ребенка, развития умения соотносить полученных в игре навыков и реальной жизни. Игры часто подразумевают «исполнение» детьми определенных социальных ролей, выполнение каких-либо действий из настоящей, реальной жизни. Игра основана на восприятии представленных правил, тем самым ориентирует ребенка на соблюдение

определенных правил реальной жизни. Игра в силу своих характеристик – лучший способ добиться формирования умений, навыков и развития способностей ребенка без использования методов принуждения.

В дошкольном возрасте у ребенка в процессе игровой деятельности развивается умение находить различия между предметами, объединять предметы по общим признакам, ориентироваться в изменении расположения предметов, устанавливать причинно-следственные и логические связи и отношения между предметами и явлениями.

Так, например, в дидактической игре «Тревожный рюкзачок» решается несколько задач, одна из которых: установление взаимосвязи уровня готовности к стихийным бедствиям и выживаемости, в игре «Доползи до игрушки» ставятся задачи научить воспринимать расстояние, показать, что от этого зависит результат действий не только в ближнем, но и дальнем пространстве; обратить внимание на направление движения в пространстве и приучить самостоятельно выбирать это направление. Из вышесказанного ясно, какую роль должна занимать игра в обучении детей правилам безопасного поведения в случае стихийных бедствий.

ОБУЧЕНИЮ ДЕТЕЙ БЕЗОПАСНОМУ ПОВЕДЕНИЮ НА УЛИЦЕ

Дети – самая уязвимая категория участников дорожного движения. Максимально защитить их от возможной беды – обязанность родителей и воспитателей. Поэтому, согласно Типовой учебной программе дошкольного воспитания и обучения (далее - Программа), обучение безопасному поведению детей на улице предусмотрено уже с младшего возраста.

Содержание Программы предусматривает решение следующих задач:

- формирование правил безопасного поведения в группе, на прогулке и в природе;
- владение элементарными навыками безопасности собственной жизни, правилами поведения в окружающем мире, в природе [3].

Вопросы по тематике дорожной безопасности рекомендуется изучать через режимные моменты в игровой форме. Например, при ознакомлении детей дошкольного возраста с окружающим миром можно изучать дорожную среду. Воспитание навыков правильного поведения в общественных местах предусматривает и изучение правил безопасных действий воспитанников на улицах, дорогах и в транспорте. Развитие речи включает в себя вопросы изучения слов, выражений, в т. ч. по тематике дорожной безопасности и т. д.

В Программу включены задачи, раскрывающие содержание терминов «опасность» и «безопасность». Главная цель воспитательной работы по обучению детей основам безопасности дорожного движения должна заключаться в формировании у них необходимых умений и навыков, выработке положительных, устойчивых привычек безопасного поведения на улице.

Воспитательно-образовательный процесс рекомендуется осуществлять через непосредственное восприятие дорожной среды во время целевых прогулок, где дети наблюдают движение транспорта и пешеходов, дорожные знаки, светофоры, пешеходные переходы и т. д.; в процессе специальных развивающих и обучающих организованных деятельности по дорожной тематике.

Особенно важно развитие таких навыков и привычек, как сознательное отношение к своим и чужим поступкам, т. е. понимание ребенком того, что является правильным или неправильным. Также большое значение имеет формирование у дошкольника привычки сдерживать свои порывы и желания (например, бежать, когда это опасно, и т. д.).

Воспитывая дошкольников, педагог применяет такие методы, как внушение, убеждение, пример, упражнение, поощрение. В этом возрасте дети особенно хорошо поддаются внушению. Им необходимо внушить, что выходить самостоятельно за пределы детского сада нельзя. На улице можно находиться только со взрослым и обязательно держать его за руку.

Воспитывать детей следует постоянно: в процессе игр, прогулок, при выполнении заданий в альбомах по рисованию, обводке, штриховке, конструировании, выполнении аппликаций и т. д. по дорожной тематике, на занятиях по развитию речи с использованием дорожной лексики, при разборе опасных и безопасных дорожных ситуаций. Особенно важен принцип наглядности, который традиционно применяется в работе с дошкольниками, когда они должны сами все увидеть, услышать, потрогать и тем самым реализовать стремление к познанию.

Рекомендуемое содержание предметно-пространственной развивающей среды в группах:

Младшая группа (дети 2-х лет): набор игрушек транспортных средств, иллюстрации с изображением транспортных средств, кружки красного и зеленого цвета, макет пешеходного светофора, атрибуты к сюжетно-ролевой игре «Транспорт» (разноцветные рули, шапочки разных видов машин, нагрудные знаки, жилеты с изображением того или иного вида транспорта), дидактические игры «Собери машину» (из 4-х частей), «Поставь машину в гараж», «Светофор».

Средняя группа (дети 3-х лет): картинки для игры на классификацию видов транспорта «На чем едут пассажиры», «Найди такую же картинку», простейший макет улицы, где обозначены тротуар и проезжая часть, макет транспортного светофора.

Старшая группа (дети 4-х лет): макет светофора с переключающимися сигналами, дидактические игры «Найди свой цвет», «Собери светофор», на макете улицы необходимо нанести пешеходный переход.

Предшкольная группа (дети 5-ти лет): макет перекрестка, со съемными предметами, набор дорожных знаков: «Пешеходный переход», «Подземный пешеходный переход», «Место остановки автобуса», «Дети», «Движение пешеходов запрещено», «Движение на велосипедах запрещено», «Пешеходная

дорожка», «Велосипедная дорожка», «Главная дорога», «Уступи место», «Больница», «Телефон», «Пункт питания», дидактические игры «О чем говорят знаки?», «Перекресток», «Наша улица»; картотека «опасных ситуаций».

ОБУЧЕНИЮ ДЕТЕЙ ПРАВИЛАМ ПОЖАРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Безопасность жизни ребенка и охрана его здоровья – одна из главных задач дошкольных организаций. При этом важно не только оберегать его от опасностей, но и формировать представление об опасных ситуациях, о необходимости соблюдения мер предосторожности, прививать ему навыки безопасного поведения.

Знание и соблюдение противопожарных требований только тогда становятся естественными в поведении человека, когда они привиты с детства. Именно в дошкольном возрасте возникают благоприятные условия для воспитания у ребенка чувства опасности перед огнем, навыков умелого обращения с ним и овладения знаниями, помогающими предупредить загорание или сориентироваться в сложной ситуации пожара.

Потребность обучения детей правилам пожарной безопасности подтверждает статистика пожаров из-за шалости детей с огнем. Анализ многих происшествий, связанных с поведением ребенка во время пожара, показывает, что детей отличает пассивно-оборонительная реакция: от страха ребенок прячется в укромные места, вместо того, чтобы покинуть горящий дом или позвать на помощь. Вместе с тем, детям свойственна тяга к огню, и поэтому запреты, как правило, малоэффективны. Необходимо вести постоянную, целенаправленную работу по привитию навыков осторожного обращения с огнем, давать знания о свойствах огня и дыма, учить правильному поведению в экстремальной ситуации пожара.

Хорошим помощником в работе с детьми будут разработки организованных деятельностей в игровой форме, включающих физкультурные упражнения на ловкость и реакцию ребенка.

Обучение детей с использованием литературных произведений требует от педагога учитывать следующие принципы изложения:

- повествование должно идти от лица детей, что позволяет говорить с ними простым, доступным языком о сложных вещах;
- необходимо использовать образные выражения, чтобы дети легче представляли то, о чем говорится в произведении;
- содержание литературного произведения должно учитывать возраст детей, их индивидуальные особенности.

Следует отметить, что все подобранные материалы, пособия, разработки помимо преследования основной цели - формирования целостного представления о пожарной безопасности - решают также задачи других направлений в работе с детьми: воспитание культуры поведения на улице, в доме, на природе, расширение кругозора (знакомство с предметами бытовой

техники, химии, работой предприятий), закладывание основ экологического воспитания.

АНТИТЕРРОРИСТИЧЕСКАЯ ЗАЩИЩЕННОСТЬ ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Формирование навыков по безопасному поведению в условиях дошкольной организации проводится в нескольких направлениях:

Образовательная безопасность: в дошкольных организациях педагогами организована система работы по формированию элементарных основ безопасного поведения. Данная работа осуществляется в различных видах детской деятельности: игровой, творческой, самостоятельной и в процессе совместной работы со взрослыми.

Огромная роль принадлежит родителям. Благодаря совместной работе педагогов и родителей дети становятся более внимательными и осторожными в быту, природе, на улицах города, познают основы поведения, безопасного для человека и окружающего мира. Для этого воспитатели детских садов используют разнообразные методы (информационно-познавательные, наглядно-информационные), а также рассылают родителям ролики по организации антитеррористической защиты в группы социальных сетей (WhatsApp, Facebook, Instagram, и др.).

Техническая безопасность: дошкольные организации составляют договор с охранной фирмой по сигнализации, службы охраны и пропускной системой. Видеонаблюдение находится на контроле у ДВД города. Вместе с тем, в ДО имеются ворота с пропускной системой, согласно СанПину на окна, форточки, фрамуги, открываемые для проветривания, устанавливаются москитные сетки, а также в дошкольных организациях имеется кнопка экстренного вызова.

Духовно-нравственная безопасность: педагоги дошкольных организаций оказывают консультационную помощь родителям воспитанников в выборе игровой и развивающей продукции в соответствии с возрастными и индивидуальными особенностями.

Не разрешать посетителям бесконтрольно обходить территорию ДО, оставлять какие-либо принесенные с собой вещи и предметы. В случае обнаружения подозрительных предметов: бесхозных (забытых) вещей, посторонних предметов – надо, не трогая их, немедленно сообщить администрации детского сада (администрация сообщает в полицию). Особый контроль вести за запасными выходами, содержать их в исправном состоянии, закрытыми. Определить порядок хранения ключей, на случай экстренной необходимости эвакуации людей и имущества. Членам коллектива ДО обращать внимание на незнакомых людей в здании детского сада, расспрашивать цель их прибытия, по возможности проверять документы. Любые подозрительные люди во дворе детского сада и любые странные события должны обращать на себя внимание сотрудников и детей.

Посещения дошкольной организации родителями, порядок сопровождения и места ожидания, встречи детей; порядок допуска детей, задержавшихся по каким-либо причинам должен быть отрегулирован. О случаях обнаружения признаков подготовки или проведения возможных террористических актов, обо всех чрезвычайных происшествиях немедленно докладывать в департамент, правоохранительные органы, дежурные службы ДВД районов.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ ОСНОВАМ БЕЗОПАСНОГО ПОВЕДЕНИЯ ПРИ СТИХИЙНЫХ БЕДСТВИЯХ И ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЯХ

При обучении детей дошкольного возраста основам безопасного поведения при стихийных бедствиях и чрезвычайных ситуациях следует учитывать особенности детской психики, повышенную впечатлительность детей. Недопустимо акцентировать их внимание только на страшных последствиях пожаров, наводнений. Такой подход может травмировать психику ребенка, привести к тревожности, страхам, стрессам, фобиям и даже стойким неврозам. Большое значение имеет психологическая готовность детей к восприятию соответствующей информации о безопасности и к практическим действиям в чрезвычайных ситуациях. Работая с дошкольниками, важно использовать свойственные им «возрастные страхи», сопряженные с высокой эмоциональностью, малым жизненным опытом и богатой фантазией.

Углубляя знания детей об окружающем, педагог формирует у них готовность к ситуациям, в которых они могут оказаться. Задача педагогов познакомить детей с нормами безопасного поведения, сформулировать необходимые навыки с учетом возрастных и индивидуальных особенностей детей.

При возникновении чрезвычайной ситуации правильное применение детьми полученных знаний, умений и навыков по соблюдению безопасного поведения будет зависеть от их адекватного психологического восприятия сложившейся ситуации. Поэтому в работе с детьми раскрыть значимость безопасного поведения и закрепить психологические особенности правильного восприятия возникшей ситуации педагогу помогают используемые формы и методы обучения, но при этом необходимо соблюдать основные требования, относящиеся к их использованию:

- показать негативные последствия чрезмерного эмоционального восприятия и неправильного поведения в ситуации стихийных бедствий;
- раскрыть зависимость основы безопасного поведения от правильного психологического восприятия ситуации, соблюдения правил инструкции;
- привить навыки по сохранению спокойствия и соблюдению правил безопасного поведения;
- сформировать внутреннюю мотивацию ребенка к выполнению точных правил поведения в чрезвычайных ситуациях и стихийных бедствиях;
- использовать нестандартные формы и методы, учитывающие специфику

социального окружения современных детей: воздействие телевидения, смартфонов, компьютерных игр и др.

Эффективность форм, методов, средств обучения определяется тем, в какой мере они способствуют формированию тех или иных элементов психологического механизма, определяющего безопасное поведение ребенка в стихийных бедствиях.

Реализация психологического механизма формирования безопасного поведения направлена на:

- развитие понимания у детей того, какие проблемы, трудности и опасности могут ожидать их в случае возникновения стихийного бедствия;
- осознание того, насколько важно правильное, безопасное поведение при стихийных бедствиях;
- формирование чувства ответственности в принятии самостоятельных решений для снижения риска стихийных бедствий.

РАБОТА С РОДИТЕЛЯМИ ВОСПИТАННИКОВ ПО СНИЖЕНИЮ РИСКА СТИХИЙНЫХ БЕДСТВИЙ И ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ

Семья – это важнейший институт социализации для ребенка, первый социальный мир, где он получает любовь, заботу, а родители ассоциируются у него с защитой и безопасностью. Поэтому, именно семья должна являться основой для пропаганды идеи безопасности ребенка и вопросов по снижению риска стихийных бедствий. Для реализации этой задачи необходима организация планомерного, последовательного обучения родителей по данной теме. Важно создать целостную систему работы с родителями по снижению риска стихийных бедствий. При организации работы с родителями необходимо учитывать региональные и национальные особенности.

Результаты обучения родителей по вопросам снижения риска стихийных бедствий среди детей будут более эффективными, если сами родители будут участвовать в его реализации.

На начальном этапе организации работы с родителями проводится опрос для определения уровня осведомленности о стихийных бедствиях, выяснения их мнения и рекомендаций по данной теме. Возможны устные или письменные опросы, анкетирование, тестирование родителей и т.п. Выяснив уровень осведомленности родителей по данной проблеме, важно сформулировать цель и задачи, стоящие перед организацией образования по работе с родителями, а также продумать содержание работы.

Формы работы:

- индивидуальные;
- коллективные;
- наглядно-информационные.

Индивидуальные формы работы:

- индивидуальные беседы;

- индивидуальные консультации родителей по вопросам снижения риска стихийных бедствий и чрезвычайных ситуаций проводятся воспитателями, другими педагогами индивидуально, по мере появления у родителей вопросов.

Коллективные формы работы:

- обучающие семинары;
- тренинги;
- конкурсы, вечера вопросов и ответов, викторины, КВН;
- конференции;
- коллективные консультации.

Семинары

Семинары рекомендуется проводить с периодичностью 1 раз в два месяца. Тематика семинаров определяется соответственно изучаемым модулям. Активность родителей значительно повысится, если семинары будут проводиться с использованием интерактивных методов работы, таких, как игровые упражнения по отработке навыков, тренинги, деловые игры, разбор ситуаций.

Тренинги.

Тренинговые игровые упражнения и задания помогают дать оценку различным стихийным бедствиям и опасным ситуациям, а также определить наилучшие способы взаимодействия с ребенком, выбрать более удачные формы общения с ним в процессе обучения безопасному поведению.

Таким образом, родитель, вовлекаемый в игровой тренинг, не только постигает новое, но и начинает общение с ребенком по заданной проблеме.

Конкурсы, вечера вопросов и ответов, викторины, КВН.

Эти формы позволяют родителям уточнить свои знания в области безопасного поведения в чрезвычайных ситуациях, применить их на практике, узнать о чем-либо новом, поделиться полученными знаниями друг с другом, обсудить некоторые проблемы в обучении детей безопасному поведению.

Конференции.

Ценность этой формы в том, что в ней участвуют не только родители, но и общественность. На конференциях выступают педагоги, работники ЧС и спасательных служб, представители медицинской службы, педагоги-психологи и т.д.

Наглядно-информационные формы работы:

- информационные листки-памятки;
- папки-передвижки;
- буклеты;
- информационные ширмы и др.

Заинтересованность и активное участие родителей в этом процессе позволят сформировать доверительные отношения, усвоить материал, эффективно использовать его для обучения детей.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Такие особенности дошкольника, как доверчивость, внушаемость, открытость в общении и любознательность, обуславливают поведение в опасной ситуации и способствуют его наибольшей уязвимости, поэтому то, что для взрослого не является проблемной ситуацией, для ребенка может стать таковой, так как ребенок по своим физиологическим особенностям не может самостоятельно определить всю меру опасности.

В дошкольных организациях педагогами организована система работы по формированию элементарных основ безопасного поведения.

Данная работа осуществляется в различных видах деятельности: игровой, творческой, самостоятельной и в процессе совместной работы со взрослыми.

В работе по освоению правил безопасного поведения широкие возможности предоставляет использование ИКТ. Применение компьютерной техники позволяет разнообразить образовательную деятельность, сделать ее более яркой, наглядной, насыщенной. Использование мультимедийных презентаций дает возможность продемонстрировать детям события и явления реальной жизни, и, в конечном итоге, сформировать навыки безопасного поведения в окружающем мире.

Огромная роль принадлежит родителям. Благодаря совместной работе педагогов и родителей дети становятся более внимательными и осторожными в быту, природе, на улицах города, познают основы поведения, безопасного для человека и окружающего мира.

СПИСОК ИСПОЛЬЗУЕМОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Модель развития дошкольного воспитания и обучения. Постановление Правительства Республики Казахстан от 15 марта 2021 года № 137;
2. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения (приказ МП РК от 3 августа 2022 года №348);
3. Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения (приказ МП РК от 14 октября 2022 года № 422);
4. Типовые правила деятельности дошкольных организаций (приказ МП РК от 31 августа 2022 года №385);
5. Методические рекомендации «Формирование основ безопасного поведения детей в условиях дошкольной организации», Астана, 2018 г.;
6. Методические рекомендации для педагогов дошкольных организаций по обучению детей дошкольного возраста основам безопасного поведения при стихийных бедствиях и чрезвычайных ситуациях, Астана: ЮНИСЕФ, 2015;
7. Ожегов, С.И. Словарь русского языка [Текст] / С. И. Ожегов - М.: Просвещение, 2009. — 582 с.;
8. Мошкин, В.Н. Безопасность ребенка: Методические рекомендации/ В. Н. Мошкин. — Барнаул: АГИК, 2007. — 128 с.;
9. Алексеенко, В.А. Основы безопасности жизнедеятельности [Текст] / В.А. Алексеенко, И.Ю. Матасова/ Ростов-на-Дону: Феникс, 2008 - 320 с.;
10. Хромцова, Т. Г. Воспитание безопасного поведения в быту детей дошкольного возраста/ М.: Педагогическое общество России, 2005.;
11. Белая, К. Ю. Как обеспечить безопасность дошкольников: книга для воспитателей детского сада и родителей / К. Ю. Белая, В. Н. Зимовина.-М.: Просвещение, 1998;
12. .Обеспечение жизнедеятельности людей в чрезвычайных ситуациях: учебное пособие-СПб. : Детство-пресс, 2004.

СОДЕРЖАНИЕ

1	Пояснительная записка	19
2	Принципы обучения детей дошкольного возраста по снижению риска стихийных бедствий	20
3	Основные методы и средства обучения безопасному поведению	21
4	Обучению детей безопасному поведению на улице	23
5	Обучению детей правилам пожарной безопасности	25
6	Антитеррористическая защищенность дошкольных организаций	26
7	Психологические аспекты обучения детей основам безопасного поведения при стихийных бедствиях и чрезвычайных ситуациях	27
8	Работа с родителями воспитанников по снижению риска стихийных бедствий и чрезвычайных ситуаций	28
9	Заключение	30
10	Список используемой литературы	31